

Covid-19 Pandemisinde Üniversite Öğrencilerinin Değişen Yaşamları Ve Online (Çevrimiçi) Eğitimleri Üzerine Bir Araştırma

A Research on The Changing Lives of University
Students and Their Online Education in The Covid-19
Pandemic

Gülsüm ÇAMUR¹, Ercümen ERSANLI², Bilge ABUKAN³, Fatma CANIM⁴

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Samsun
• gulsum.camur@omu.edu.tr • ORCID > 0000-0001-5116-2462

²Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Samsun
• eersanli@gmail.com • ORCID > 0000-0003-4840-3629

³Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Samsun
• bilge.abukan@gmail.com • ORCID > 0000-0002-6690-9351

⁴Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Samsun
• fatmacanim1@gmail.com • ORCID > 0000-0002-8158-8090

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma / Research

Geliş Tarihi / Received: 24 Şubat / February 2022

Kabul Tarihi / Accepted: 17 Mart / March 2022

Yıl / Year: 2022 | Cilt – Volume: 7 | Sayı – Issue: 1 | Sayfa / Pages: 247-266

Atıf/Cite as: Çamur, G., Ersanlı, E., Abukan, B. ve Canım, F. "Covid-19 Pandemisinde Üniversite Öğrencilerinin Değişen Yaşamları Ve Online (Çevrimiçi) Eğitimleri Üzerine Bir Araştırma - A Research on The Changing Lives of University Students and Their Online Education in The Covid-19 Pandemic" Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi - Journal of Samsun Health Sciences 7(1), April 2022: 247-266.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Bilge ABUKAN

COVID-19 PANDEMİSİNDE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DEĞİŞEN YAŞAMLARI VE ONLİNE (ÇEVİRİMİÇİ) EĞİTİMLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ÖZ:

Amaç: Covid-19 pandemisine bağlı olarak ortaya çıkan değişimlerin üniversite öğrencilerinin eğitim yaşamlarına doğrudan etkileri olmuştur. Bu kapsamda eğitim süreci ağırlıklı olarak online / çevrimiçi devam etmiştir. Bu nedenle üniversite öğrencilerinin bu süreci nasıl değerlendirildiğinin anlaşılması önemli görülmektedir.

Yöntem: Bu çalışmada Covid-19 pandemisinin üniversite öğrencilerinin yaşamlarına, duygu ve düşüncelerine, aile ilişkilerine yansımaları ve online derslerin verimliliği/etkililiği betimsel tarama modeli kullanılarak incelenmiştir. Araştırmaya pandemi sürecinde online eğitime devam eden 185 sosyal hizmet lisans öğrencisi dahil edilmiştir. Verilerin istatistiksel çözümlenmesinde sayı ve yüzdelik incelenmiş; açık uçlu sorularda içerik analizi yapılmıştır.

Bulgular: Araştırma bulgularında öğrencilerin Covid-19 sürecinde sağlık sorunlarına ilişkin bilgilere, öğrencilerin pandemi ile yaşamlarında karşılaştıkları değişimlere, pandemi ile ortaya çıkan duygu tanımlarına, pandemi sürecinde yaşamı anlamlandırma biçimlerine, değişen aile ilişkilerine ve online derslere yönelik öğrencilerin görüşlerine yer verilmiştir.

Sonuç ve Öneriler: Araştırma sonuçları pandemi sürecinde öğrencilerin sadece eğitim yaşamlarının değil, psikososyal yaşamlarının, aile yaşamlarının ve aile içi ilişki yapılarının, ekonomik yaşamlarının da etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar öğrencilerin karşılaştıkları sorunların çözümü için çeşitli desteklere gereksinim duyduklarını göstermektedir. Diğer yandan hem öğrencilerin hem de öğretim elemanlarının teknolojik yeterliliklerinin ve olanaklarının geliştirilmesi ve eğitim kurumlarının işlevlerinin yeniden değerlendirilmesi önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 pandemisi; Ders verimliliği; Online eğitim; Üniversite öğrencileri.

A RESEARCH ON THE CHANGING LIVES OF UNIVERSITY STUDENTS AND THEIR ONLINE EDUCATION IN THE COVID-19 PANDEMIC

ABSTRACT:

Aim: The changes that have occurred due to the Covid-19 pandemic have had direct effects on the educational lives of university students. In this context, the education process mainly continued online. For this reason, it is important to understand how university students evaluate this process.

Method: In this research, the reflections of the Covid-19 pandemic on the lives, feelings and thoughts, family relations of university students and the efficiency/effectiveness of online courses were examined using the descriptive scanning model. 185 social work undergraduate students who continue online education during the pandemic process were included in the study. In the statistical analysis of the data, numbers and percentages were examined; the content analysis was performed on open-ended questions.

Results: In the research findings, information about the health problems of the students during the Covid-19 process, the changes that the students encountered in their lives with the pandemic, the definitions of emotions that emerged with the pandemic, the way they make sense of life during the pandemic process, the changing family relationships and the opinions of the students about online lessons were included.

Conclusion and Suggestions: The results of the research reveal that not only the educational life of the students, but also their psychosocial life, family life, family relationship structures, and economic life are affected during the pandemic process. These results show that students need various supports to solve the problems they encounter. On the other hand, it is considered important to develop the technological competencies and opportunities of both students and instructors and to re-evaluate the functions of educational institutions.

Keywords: *Covid-19 pandemic; Course efficiency; Online education; University students.*

GİRİŞ

Uzaktan eğitim; ilk olarak 1728 yılında Boston gazetesinde yayınlanan “Steno Dersleri” ile uzaktan ‘mektup yoluyla’ kullanılmaya başlanmış (Arat ve Bakan), internetin yaygınlaşmasıyla birlikte 1990’lı yıllardan itibaren ise temel eğitim materyalleri arasında uzaktan online eğitim olarak yerini almıştır. Özellikle de eğitime ulaşmada sorun yaşayan bölgelerde; eşit fırsatlar sunması, yaşam boyu öğrenmeyi desteklemesi, maliyetinin örgün eğitimden daha düşük olması, eş zamanlı ve eş zamansız etkileşimi desteklemesi gibi faydaları sebebiyle son yıllarda kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır.

Online veya uzaktan eğitim kavramı genel olarak; fiziksel bir ortam ve yakınlık gerektirmeden (Kaysi, 2020), geleneksel eğitimde var olan yaş, mekân, zaman, materyaller gibi sınırlamalara bağlı kalmadan (Eygü ve ark., 2013), eğitim gereçlerinin sanal ortamda sunulabildiği çevrimiçi bir öğrenme/öğretme sürecidir (Can, 2020).

Uzaktan eğitimin farklı uygulama biçim ve formları bulunmaktadır ve bunlar arasında da daha çok çevrimiçi öğrenme türlerinin sıklıkla uygulandığı görülmektedir. Bu doğrultuda dersler uzaktan eğitim kapsamında senkronik (eş zamanlı) ve asenkronik (eş zamansız) şeklinde yürütülebilmektedir. Eşzamanlı öğretimde, öğretmenler ve öğrenciler önceden belirlenmiş bir zamanda genellikle çevrimiçi bir araya gelirler (Fidalgo et al., 2020). Online/çevrimiçi ve uzaktan eğitim tanımlamaları ile ilgili yapılan bir çalışmada ise bir eğitimin online olduğunu söyleyebilmek için yapılan ayırım aşağıdaki Tablo 1’de yer almaktadır. Tablo 1’e göre online eğitim için eğitim materyallerinin ve eğitim sürecinin en az yüzde seksenlik bir kısmının internet tabanlı yürütülüyor olması gerekmektedir.

Tablo 1. Eğitim tanımlamaları

Çevrimiçi Eğitim Oranı	Eğitim Şekli	Tanım
%0	Geleneksel	İçerikler yazılı veya sözlü olarak aktarılır, online materyaller kullanılmaz.
%1-29	Web Destekli	Eğitim yüz yüze verilir fakat kaynak paylaşımı gibi süreçlerde web tabanlı sistemler kullanılır.
%30-79	Hibrit	Çevrimiçi ve yüz yüze eğitim birlikte kullanılır. Çoğunlukla çevrimiçi öğrenme tercih edilir.
%80+	Online	Eğitimin çoğu veya tamamı çevrimiçi verilir.

Volery ve Lord (2000)’a göre online eğitimin tercih edilmesinde dört ana sebep bulunmaktadır. Bunlar:

1. Erişimin kapsamını genişletmek,
2. Kapasite kısıtlamalarının giderilmesi,

3. Değişen eğitim anlayışı sebebiyle oluşan piyasa fırsatlarından yararlanmak,
4. Kurumsal dönüşümü hızlandırıcı bir rol üstlenmesi.

Dünyada ilk olarak 2019 yılının Aralık ayında Çin'de görülen Koronavirüs-19 (Covid-19), kısa sürede etkisini göstererek tüm dünyayı etkisi altına almış ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2021) tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir. Bu pandemi süreciyle birlikte pek çok ülkede eğitim ve iş başta olmak üzere yaşamın pek çok alanı çeşitli açılardan sekteye uğramıştır. Dolayısıyla yukarıda bahsi geçen dört ana unsura ek olarak günümüz dünyasında online eğitimin (çevrimiçi) tercih edilir olmasında pandemi zorunluluğu da eklenmektedir.

Çevrimiçi ya da online olarak anılan bu eğitim modelleri yüz yüze ve etkileşimsel sınıf ortamı eğitimlerinden farklı özelliklere ve sonuçlara sahiptir. Bu bağlamda Amerika'da 2003 yılında başlanan ve belirli aralıklarla tekrarlanan online eğitim verimliliğine yönelik araştırma ve raporlara bakıldığında şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

1. 2003 yılında yapılan ilk çalışmada %57 oranında; eğitimcilerin online eğitimin yüz yüze eğitim kadar faydalı hatta daha iyi olacağını ifade ederken, 2011 araştırmasına bakıldığında bu oran %67'ye yükselmiştir. Dolayısıyla online eğitimin kalitesinin ve güvencesinin zamanla arttığı söylenebilmektedir.

2. Yine 2011 yılında yapılan çalışmada birçok eğitim kurumunun online eğitim için; önemli bir uzun vade stratejisi olduğunu ve gelecek yıllarda bu konuda gelişim göstermeyi hedeflediklerini ifade etmektedirler (Allen & Seaman, 2011).

Son derece bulaşıcı bir hastalık olup hastalığa neden olan bu virüse karşı herhangi bir aşı veya kesin bir tedavi henüz mevcut değildir (Guragai, 2020). Bu nedenle pandemi sürecinde temel ve sağlıkla ilgili bir zorunluluk yaratması sebebiyle de kullanılan bir eğitim modeli olarak online (çevrimiçi) eğitimin esasında uzun zamandır eğitimcilerin gündeminde olduğu görülmektedir.

Bozkurt (2017), Türkiye'deki uzaktan eğitim sürecinin gelişim aşamalarını dört döneme ayırmıştır. Bunlar;

1. Dönem: Online eğitimin kavramsal olarak tartışılması (1923-1955)
2. Dönem: Mektup yoluyla uzaktan eğitim sürecinin yürütülmesi (1956-1975)
3. Dönem: Radyo ve televizyon araçlarının kullanılması (1976-1995)
4. Dönem: Bilişim tabanlı (İnternet ve web kullanımı ile) uzaktan eğitim sürecine geçiş (1996-...)

Tarihsel sürece bakıldığında online eğitim kavramının 90'lı yıllardan itibaren gündemimizde olduğu ve çalışmaların yürütüldüğü söylenebilmektedir. Değişen yaşam biçimi, bilişim teknolojilerindeki gelişmeyle birlikte online eğitim yaşamda daha çok hissedilir olmuştur. Türkiye'de 11 Mart 2020 tarihinde görülen ilk Covid-19 vakasında sonra okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve yükseköğretim kademelerinde eğitime kısa bir süreliğine ara verilmiş olup 23 Mart 2020 tarihinde Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından alınan kararlarla birlikte yüz yüze eğitim yerine uzaktan eğitim sürecine geçilmiştir. Dolayısıyla çevrimiçi ya da online eğitimin 2020 yılının mart ayında Covid-19 pandemisi ile bir anlamda zorunlu bir durum haline gelmiş ve günlük pratiğinde hızlı değişiklikler olmuştur.

Sağlığı olumsuz şekilde etkileyen ve bulaşıcı özelliğe sahip olan Covid-19 virüsü kişilerde ve toplumda yaygın olarak belirsizlik yaratmış ve insanları bir anlamda "evlere ya da güvenli yaşam alanlarına" hapsedmiştir. Bu değişimin üniversite öğrencilerinin eğitim yaşamına doğrudan yansımaları olmuştur. Alınan tedbirler nedeniyle üniversitelerin tamamında uzaktan ya da hibrit eğitim modeline geçilmiştir. Ayrıca tedbirlerin kısmen askıya alındığı ya da esnetildiği kontrollü sosyal yaşama geçiş süreçlerinde dahi üniversitelerdeki eğitim süreci uzaktan devam etmiştir. Bu noktada yükseköğretimdeki bu hızlı değişimin üniversite öğrencileri tarafından nasıl değerlendirildiğinin anlaşılması önemli görülmektedir.

Literatür incelendiğinde Covid-19 pandemisi ve üniversite öğrencilerinin eğitim süreci bağlamında çalışmalar yer almaktadır (Altuntaş & Yılmaz, 2020; Atasoy ve ark., 2020; Baygeldi ve ark., 2020; Daniel 2020; Keskin & Özer Kaya, 2020; Karahan ve ark., 2020; Karadağ & Yücel, 2020; Kürtüncü & Kurt, 2020; Onyema et al., 2020; E. Sarı & B. Sarı, 2020; T. Sarı & Nayır, 2020; Qazi et al., 2020; Telli Yamamoto & Altun, 2020; Varışlı, 2021; Yıldız & Akar Vural, 2020). Ancak bu sürecin üniversite öğrencilerinin yaşamına etkilerinin çok boyutlu olarak ele alındığı bir çalışma bulunmamaktadır. Buradan hareketle bu çalışmanın temel amacı pandemi ilanının ardından öğrencilerin değerlendirmeleri ile Covid-19 pandemi sürecinin üniversite öğrencilerinin yaşamlarına, duygu ve düşüncelerine, aile ilişkilerine nasıl yansıdığına belirlenmesi ve online derslerin verimliliğinin / etkililiğinin araştırılmasıdır.

Bu bağlamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Covid-19 sürecine ilişkin öğrenciler sağlıkla ilgili ne tür sorunlar yaşamıştır?
2. Covid-19 sürecinde öğrenciler pandemi ile yaşamlarında oluşan değişimleri, değişen duygularını nasıl tanımlamaktadır?
3. Covid-19 pandemisinde öğrencilerin değişen aile ilişkilerine dair görüşleri nedir?

4. Covid-19 pandemisinde öğrenciler online dersleri ve derslere ilişkin süreci nasıl değerlendirmektedir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın temel amacı üniversite öğrencilerinin görüş, düşünce ve değerlendirmelerini ortaya çıkarmak ve betimlemek olduğu için, araştırma desenlerinden bu amaç için en uygun olan 'betimsel tarama model'i (Karasar, 1999) tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 Akademik Yılında eğitim öğretim gören Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümünde pandemi sürecinde online eğitime devam eden ve araştırmaya katılmayı kabul eden seçkisiz toplam 185 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri anket tekniği kullanılarak toplanmıştır. Anket formu amaçlar doğrultusunda hazırlanmış ardından Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (Karar No: 2020/323; Tarih: 29.05.2020) gerekli izin alınmıştır. Google Formlar adlı online anket platformuna yüklenen anket formları ile veriler, internet ortamında anket yöntemi kullanılarak 01.06.2020-08.06.2020 tarihleri arasında toplanmıştır (Arıkan, 2018). Anket formunda öğrencilere araştırmanın amacını açıklayan bilgilendirilmiş onam formu eklenmiştir. Ankete erişim linki araştırmacılar tarafından araştırma hakkında bilgi verilerek öğrenci grupları ile paylaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri SPSS 25,0 paket programında çözümlendi; verilerin istatistiksel çözümlenmelerinde sayı ve yüzdeler incelendi; açık uçlu sorularda ise içerik analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları amaçlar doğrultusunda altı bölümde kategorize edilmiştir. Buna göre; (1) öğrencileri tanıttıcı bilgiler, (2) Covid-19 sürecinde sağlık sorunlarına ilişkin bilgiler, (3) öğrencilerin pandemi ile yaşamlarında karşılaştıkları değişimler, (4) pandemi ile ortaya çıkan duygu tanımları ve değişen yaşamı anlamlandırma biçimleri, (5) pandemi süreci ve değişen aile ilişkileri ve (6) pandemi sürecinde online ders ve öğrencilerin konuya dair görüşlerine ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

Öğrencileri Tanıtıcı Bilgiler

Araştırmaya Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölüm öğrencilerinden toplam 185 kişi katılmıştır. Öğrencilere ilişkin tanıtıcı veriler Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2. Öğrencileri Tanıtıcı Bilgiler

Yaş dağılımı	Sayı	%
18-24	176	%95.1
25-32	9	%4.9
Toplam	185	%100
Cinsiyet	Sayı	%
Kadın	159	%86
Erkek	26	%14
Toplam	185	%100
Sınıf Bilgileri	Sayı	%
1.Sınıf	39	%21.1
2.Sınıf	57	%30.8
3.Sınıf	49	%26.5
4.Sınıf	40	%21.6
Toplam	185	%100
Kiminle yaşadığı	Sayı	%
Ailesinin yanında	162	%87.5
Kendi evinde	15	%8.1
Yurtta	8	%4.3
Toplam	185	%100
Anne sağ olma durumu	Sayı	%
Anne sağ	185	%100
Toplam	185	%100
Baba sağ olma durumu	Sayı	%
Baba sağ	177	95.7
Baba vefat etmiş	8	%4.3
Toplam	185	%100

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin neredeyse tamamına yakını (%95.1) 18-24 yaş aralığında bulunmakta olup %86’sı kız, %14’ü erkektir. Ayrıca öğrencilerin sınıf dağılımlarına bakıldığında %21.1 ‘inin 1.sınıf, %30.8’inin 2.sınıf, %26.5’inin 3.sınıf ve %21.6’sının 4.sınıf öğrencisi olduğu görülmüştür. Sınıflardaki öğrenci dağılımları birbirine yakın oranda olmakla birlikte her sınıfa kayıtlı öğrenci sayısı da birbirinden farklılık göstermektedir.

Öğrencilerin %87.5’inin ailesinin yanında, %8.1’inin kendi evinde, %4.3’ünün ise yurtta yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırma kapsamındaki öğrencilerin tamamının annesi sağ iken %4.3’ünün babasının vefat ettiği sonucu elde edilmiştir.

Covid-19 Sürecinde Sağlık Sorunlarına İlişkin Bilgiler

Öğrencilerin Covid-19 sürecinde sağlık sorunlarına ilişkin bulgular incelendiğinde, öğrencilerin %1.6'sının Covid-19 testi yaptırdığı ve hiçbirinde pozitif sonuç çıkmadığı ve ayrıca aile üyeleri arasında da Covid-19 pozitif değilken; %26.5'inin yakın akraba ve arkadaş çevresinde Covid-19 pozitif vaka olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pandemi ile Yaşamlarındaki Değişim

Öğrencilerden pandemiyle birlikte hayatlarında değişen en önemli şeyi tanımlamaları istendiğinde sosyal yaşam (%39.5), eğitim hayatı (%18.4), duygusal zorlanmalar (%16.7), olumlu etkiler (%11.4), özgürlüğün kısıtlanması (%5.4), aile ilişkileri (%4.9) ve maddi zorluk (%1.6) öğrenciler tarafından verilen yanıtlar olmuştur. Bu kapsamda sosyal hayatın kısıtlanması ve online (çevrimiçi) eğitimle tanışmış olmaları öğrenciler tarafından en fazla verilen yanıt olmuştur (Tablo 3). Öğrencilerin %16.7'si ise pandemiyle birlikte hayatlarında değişen en önemli unsurun psikolojik ve duygusal etkileri olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda yaşamda sınırlandırılmış olma hissi, belirsizlik, bilinmezlik, tedirginlik, güvensizlik ve korku öğrenciler tarafından tanımlanan etkiler olmuştur. Diğer yandan yaşam düzeninin değişmesi, samimiyetin/yakınlığın azalması, özgürlüğün kısıtlanması, aile ilişkilerin değişimi ve zamanın sürekli evde geçirilmesi öğrenciler tarafından önemli değişimler olarak nitelendirilmiştir.

Tablo 3. Pandemi ile Öğrencilerin Hayatlarında Ortaya Çıkan Değişimler

Hayatlarında farklılaşan en önemli şey	Sayı	%
Sosyal yaşam	73	%39.5
Eğitim hayatı	34	%18.4
Duygusal zorlanmalar	31	%16.7
Olumlu etkiler	21	%11.4
Özgürlüğün kısıtlanması	10	%5.4
Aile ilişkileri	9	%4.9
Değişiklik olmadı	4	%2.1
Maddi zorluk	3	%1.6

Olumsuz olarak algılanan yaşantıların yanı sıra bu sürecin kendilerini psiko-sosyal ve duygusal boyutlarda olumlu yönde etkilediğini ifade eden öğrenciler de olmuştur.

Buna ilişkin olarak öğrencilerin ifadeleri genel olarak aşağıda verilmiştir:

“Kendimin farkında oldum ve ne yapmak istediğimle ilgili bir sorgulamaya yöneldim.”

“Hayatımın gidişatı konusunda hayatımı sorgulama fırsatı buldum.”

“Kendim farklılaştım düşüncelerim ve bakış açım gelişti.”

“Düşüncelerim ve zamanımı değerlendirmem.”

“Kendimi tanımaya, biraz da içe kapanarak iç dünyamı keşfettim.”

“Kendime ayırdığım vakit arttı.”

“Yapmak istediğim şeyler için daha çok zamana sahip oldum.”

Tablo 4. Öğrencilerin Çalışma Durumu ve Pandemi Sürecindeki Değişimi

Çalışma yaşamındaki değişim	Sayı	%
Pandemi öncesinde gelir getirici işte çalışan	17	%9.2
Pandemi ile işini kaybeden	10	%5.4
Pandemi ile yeni bir işte çalışmaya başlayan	5	%2.7
Ne tür işlerde çalışmaya başladığı	Sayı	%
Tarım işçiliği	2	%40
Mobilya ve imalat	2	%40
İnşaat	1	%20

Tablo 4'e göre araştırma kapsamındaki öğrencilerden %2.7'sinin pandemi sürecinde yeni bir işte çalışmaya başladığı, bu işlerin ise sırasıyla; tarım işçiliği, mobilya ve imalat, inşaat sektörleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin %9.2'si pandemi öncesinde gelir getirici bir işte çalıştığını ve yine bu orandan %5.4'ünün bu işini pandemi ile kaybettiğini belirtmiştir. Yani pandeminin ilk üç aylık döneminde gelir getirici bir işini kaybetme durumunun yaşandığı görülmüştür (Tablo 4).

Bu duruma ilişkin olarak öğrenciler aşağıdaki ifadeleri kullanmışlardır.

“Bir okul ve gelir getirici bir işim vardı. Pandemi sürecinde köyüme dönmek zorunda kaldım. Bilgisayar ve internet durumum sıkıntılı. Telefonuma Word ve PowerPoint uygulamalarını indirdim, ödevlerimi oradan yapmaya çalışıyorum. Hayatım her zamankinden daha zor durumda kaynaklara ulaşım noktasında sıkıntı yaşıyorum ve aileme yardım etmek mecburiyetindeyim.”

“...ders dinlemeyi çok seven bir öğrenciyim ama şu an ailemin yanında yani köyde kalıyorum. İnternete ulaşımım kendi telefonumdaki ve yetmiyor hocalarımız online derslerde çok verimli şeyler anlatıyor ve ben bunları kaçırdığım için üzgünüm, çünkü çalışmak zorundayım.”

“İşte çalıştığım için derslere devamda zorlandım.”

Öğrenciler ekonomik yaşam, sosyal yaşam ve aile ilişkileri, eğitim yaşamı ve psikolojik etkiler bağlamında pandemi sürecinden etkilenmiş olup bunun yanı sıra %2.1 oranında gelen yanıt ise pandeminin hayatlarında herhangi bir değişikliğe sebep olmadığı şeklindedir.

Pandemi ile Ortaya Çıkan Duygu Tanımları ve Değişen Yaşamı Anlamlandırma Bilgileri

Duygu tanımları

Araştırmaya katılan öğrencilerin pandemi sürecinde oluşan duygularını aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

Tablo 5. Pandemi ile Ortaya Çıkan Duygu Tanımları

Duygu	Sayı	%
Endişeli / Kaygılı	66	%35.5
Bunalmış / Mutsuz	41	%22
Umutsuz	24	%12.9
Stresli	20	%10.1
Tükenmiş	19	%10
Geçmiş yaşantıya özlem	11	%5.9
Yalnız	10	%5.4
Karmaşık duygu durumu	4	%2.1
Diğer (Öfke, uyum sorunu, duyarlılık)	6	%3.6

*Öğrenciler birden fazla duygu belirtmişlerdir.

Tablo 5'e göre pandemi sürecinde öğrencilerin %35,5'inin kendilerini endişeli/kaygılı hissettikleri bulunmuştur. Ardından %22'sinin kendilerini bunalmış/mutsuz %12,9'unun umutsuz, %10,1'inin stresli, %10'unun ise tükenmiş hissettikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra özlem (%5,9), yalnızlık (%5,4), duygu karmaşası (%2,1) ve diğer duygular (öfke, uyum sorunu ve duyarlılık) öğrenciler tarafından ifade edilen duygular olmuştur (Tablo 5).

Değişen yaşam algıları

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin pandemi ile oluşan yaşam algılarına dair değişikliği aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

Tablo 6. Pandemi ile Yaşam Alanlarına İlişkin Değişiklikler

Tanımlanan ifade/durumlar	Evet	Hayır	Fikrim yok
Pandemi ile hayat ters yüz oldu	82.7	11.4	5.9
Pandemi ile hiçbir şey eskisi gibi olmayacak	68.6	20.5	10.8
Pandemi ile kendimi daha iyi anlamaya çalıştım	60	26.5	13.5
Pandemi ile çevremi ve doğayı daha iyi anlamaya çalıştım	76.2	16.8	7
Pandemi bence bir felaket	45.9	36.8	17.3
Pandemi bence öğretici bir süreç	84.3	8.6	7
Pandemi bence insanlığa bir ders verdi	87	9.7	8.1
Pandemi ile hayata farklı bakabilmeyi öğrendim	79.5	12.4	8.1
Pandemi ile sorumluluk alma duygumun geliştiğini hissediyorum	65.4	24.9	9.7
Pandemi sürecinde daha çok okuma yaptım	61.1	33	5.9
Pandemi sürecinde yeni bir hobi edindim	40	57.3	2.7
Pandemi sürecinde psikolojik desteğe ihtiyaç duydum	32.4	54.1	13.5
Pandemi ile kendimi yalnız hissettim	46.5	47	6.5
Pandemi ile tüm planlarım alt üst oldu	75.1	17.8	7
Pandemi sürecinde kendimi tanıyamadım	71.9	22.2	5.9
Pandemi süreci stresli geçti	74.6	17.3	8.1

*Öğrenciler birden fazla durum belirtmişlerdir.

Tablo 6'ya göre öğrencilerin %87'si pandeminin insanlığa ders verdiğini, %84.3'ü bu sürecin öğretici olduğunu, %82.7'si pandemi ile yaşamlarının ters yüz olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca öğrencilerin pandemi sürecini hayatlarını önemli oranda etkileyen ve değiştiren bir durum olarak algıladıkları, özellikle sosyal hayatlarında olumsuz etkileri bulunan durağan bir süreç olarak tanımladıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra olumlu değişim ifadesi olarak öğrencilerin; pandemi sürecinde kendilerine daha çok vakit ayırmaya başladıklarına, içsel süreçlerine yöneldiklerine ve kendilerini keşfetmeye başladıklarına, daha önce vakit ayıramadıkları şeyleri imkanları doğrultusunda yapmaya başladıklarına yönelik cevaplar yer almaktadır.

Pandemi Süreci ve Değişen Aile İlişkileri

Öğrencilerin değerlendirmelerine göre %74.6'sı babası ile, %63.8'i annesi ile ve %60.5'ide kardeşleri ile ilişkilerinin pandemi sürecinde değiştiğini belirtmiştir (Tablo 7). Ayrıca öğrencilerin %36.1'i babası ile ilişkilerinin olumlu yönde değiştiğini ifade ederken %32.5'i olumsuz yönde değiştiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin %55.6'sı annesi ile ilişkilerinin olumlu yönde değiştiğini, %20.2'si ise olumsuz yönde değiştiğini ifade etmiştir.

Tablo 7. Pandemi Süreci ile Aile Üyeleri İlişki Yapısının Değişimi

İlişkinin değiştiği aile üyesi	Evet	Hayır	Toplam
Anne	%63.8	%36.2	%100
Baba	%74.6	%25.4	%100
Kardeş/kardeşleri	%60.5	%39.5	%100
İlişkinin ne yönde değiştiği	Olumlu Değişim	Olumsuz Değişim	Tanımlanamayan
Kardeş	%36.2	%27.6	%36.2
Anne	%55.6	%20.2	%24.2
Baba	%36.1	%32.5	%31.3

Diğer yandan öğrenciler aşağıdaki ifadeleri kullanmışlardır.

“Kalabalık bir aile olduğumuz ve küçük bir evde yaşadığımız için ve dışarı da çıkamadığımızdan aile içi bazı sorunlarımız oldu ve ders çalışmalarında bunların olumsuz etkileri oldu fakat uzun süreli bir etki değildi. Bunun dışında dışarı çıkabilmenin çok önemli bir nimet olduğunun farkına vardım. Aynı zamanda bu süreçte sabrımın da sınırlarını öğrenmiş oldum. Kendimi geliştirmek adına gelecek senelerde planlamalar yapabildim. Aslında benim için biraz farkındalık dönemi oldu diyebilirim.”

“Ailemin yanına yerleşmek zorunda kalmam.”

“Ev hayatına alışma.”

Pandemi Sürecinde Online Ders Süreci ve Öğrencilerin Konuya Dair Görüşleri

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin %70.3'ü online derslere düzenli katılım sağladığını, %62.2'si derslere uyum sağladığını, %57.3'ü online dersler ile daha çok sorumluluk aldığını, %56.2'si online derslerde ilgili ders öğretim elemanı ile etkili iletişim kurduğunu, %54.1'i derslere dair daha uzun saatler ders çalıştığını ve yine %50.8'i online dersler ile öğrenme sağlayabildiğini belirtmiştir (Tablo 8).

Tablo 8'e göre öğrencilerin %38.4'ü online derslere etkili şekilde katılmadıklarını, %24.9'u aile ortamından kaynaklı sorunlardan dolayı katılım sağlayamadığını %29.2'si ise evin fiziksel koşulları sebebiyle katılımda zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 8. Pandemide Ders Sürecine Dair Değişiklikler

Online derslere ilişkin görüş ve düşünceleri	Evvet	Hayır	Fikrim yok
Bölümü kendi isteğim ile okuyorum	%73.5	26.5	-
Ekonomik koşullarım ders dinlememe hiç uygun değildi	18.9	74.1	7
Online yapılan sınavları faydalı buluyorum	20	63.8	16.2
Online derslerle bölüme ilgim azaldı	23.8	61.1	15.1
Aile ortamım ders katılmama engel oldu	24.9	68,6	6,5
Online derslerle bölüme ilgim arttı	25.4	60	14,6
Online derslere odaklandığımı düşünüyorum	29.2	57,3	13,5
Evin fiziksel koşulları ders dinlememe hiç uygun değildi	29.2	65,9	4,9
Online derslerde sınıf içi etkileşim yeterince oldu	30.3	54,1	15.7
Online yapılan ödev, proje vb. çalışmaları faydalı buluyorum	35.7	51,4	13
Online dersler yararlı oldu	44.9	39,5	15.7
Online derslere etkili bir şekilde katıldım	48.1	38,4	13.5
Online dersler ile öğrenme sağladım	50.8	33,5	15.7
Pandemi sürecinde daha uzun saatler ders çalıştım	54.1	43,2	2.7
Online yapılan derslerde öğretim elemanı ile etkili iletişim kurdum	56.2	32,4	11.4
Online dersler ile daha çok sorumluluk aldım	57.3	31.9	10.8
Online derslere uyum sağladım	62.2	31.9	5.9
Online derslere düzenli katılım sağladım	70.3	24.9	4.9

Öğrencilerin çevrimiçi eğitime geçmeleri, arkadaşlık ve sosyal çevrelerinden kopmaları, daha durağan bir hayat yaşamaları, internet veya teknolojik araç gereç ve donanım eksikliği olan öğrencilerin eğitim sistemine ulaşmakta zorluk çekmesi yaşamlarında oluşan önemli bir değişim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değişimin olumlu veya olumsuz olarak değerlendirilmesi noktasında ise farklılıklar bulunmaktadır. Ayrıca öğrencilerin online eğitim sürecine yönelik bakış açılarında ve bu durumu tanımlayan ifadelerinde de farklılıklar mevcuttur.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin %73.5'inin bölümü kendi istekleri ile okudukları sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte online eğitim sürecine geçildikten sonra öğrencilerin %61.1'inin bölüme ilgilerinin azaldığı, %25.1'inin ise bölüme ilgilerinin arttığı görülmüştür (Tablo 8).

TARTIŞMA

Araştırmaya katılan öğrencilerin pandemi sürecine ilişkin tanımları incelendiğinde pandemi sürecinin öğrencilerin yaşamlarına çok boyutlu yansımaları olduğu görülmektedir. Bu noktada bu araştırmada öğrencilerin yaşamlarında beş boyutun pandemi sürecinden etkilendiği ortaya çıkmıştır. Bunlar; sosyal yaşam, psikolojik ve duygusal değişiklikler, aile ile ilişkiler, ekonomik sorunlar ve eğitim süreci biçiminde sıralanmaktadır. Bu sonuçlar literatürde yer alan çalışmalar ışığında tartışılmaktadır.

İlk boyut sosyal yaşam: Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun ortak cevapları sosyal yaşam ile ilgilidir. Bunun özellikle de 18-24 yaş aralığındaki genç nüfusun hayatlarının en üretken ve aktif dönemlerinde olmaları, örgün eğitimde yaşadıkları yoğun tempodan ani bir şekilde durağan ve yalın yaşam standardına geçmiş olmaları, yine buldukları gelişim süreçlerinin bir getirisi olan sosyalleşme ve arkadaş çevresine bağlılığın yeterince sağlanamıyor olması, enerjilerini aktarmada doyum sağlayamamaları bu boyuttaki önemli unsurlardır. Ayrıca yine bu noktada öğrencilerin özgürlüklerinin kısıtlandığını ve sosyal hayatlarını olumsuz yönde etkilediğini ifade ettikleri cevaplar yer almaktadır. Bu noktada eğitim sürecinin online eğitimle birlikte dönüşümü öğrencilerin hem yakın sosyal çevreleriyle hem de eğitim kurumlarıyla olan etkileşiminde değişimi beraberinde getirmektedir (Varışlı, 2021).

İkinci boyut aile ilişkileri: Öğrencilerin bu bölümdeki cevaplarına bakıldığında aile ilişkilerinde olumsuz yönde değişimin olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle öğrenciler pandemi süreciyle birlikte daha yüksek oranda babaları ile ilişkilerinde olumsuzluklar yaşamıştır. Pandemi süreciyle birlikte yurtdışı veya öğrenci evinde yaşayan öğrencilerin aile evine dönüşleri sebebiyle yaşadıkları uyum problemlerine dikkat çekilmektedir. Sonuç olarak öğrencilerin aile evlerine geri dönmeleri ve aile bireyleriyle zorunlu olarak daha uzun vakit geçirmeleri aile ilişkilerinde de birtakım değişikliklere sebep olmuştur. Bu değişiklikler; kimi öğrenciler için olumlu yönde iken kimi öğrenciler için ise zorlanmalar ve olumsuz yönde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin aile ilişkilerinin olumlu yönde ve destekleyici olması onların hem bireysel yaşamı için hem de eğitim yaşamı için önemlidir. Bu noktada eğitim süreçlerinin aileden bağımsız düşünülmesi mümkün değildir. Araştırma kapsamındaki her dört öğrenciden biri ev ortamının ders katılımı için uygun olmadığını belirtmesinin dikkat çeken önemli bir husus olduğu düşünülmektedir.

Üçüncü boyut psikolojik ve duygusal değişiklikler: Araştırmaya katılan öğrencilerin özellikle sınırlandırılmış olmak ve belirsizlik, bilinmezliğin sebep olduğu tedirginlik, güvensizlik ve korku noktasında ortak ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelere de bakıldığında öğrencilerin farklı bir takım ruh sağlığına ilişkin olumsuz duygu değişikliklerine geçtikleri görülmektedir. Dolayısıyla pandemi sürecinin

öğrencileri psikolojik ve duygusal anlamda olumsuz yönde etkileyebildiği görülmektedir. Kürtüncü ve Kurt (2020) tarafından pandemi sürecinde öğrencilerin karşılaştıkları sorunları konu olan araştırmada da pandeminin getirdiği duygudurum ve sınav kaygısı ortaya çıkan sorun alanları olmuştur. Bu kaygının azaltılması için özellikle sınavların yapılması ve değerlendirilmesi süreçleri yeniden gözden geçirilmelidir. Nitekim Daniel (2020) de Covid-19 sürecinde öğrenci değerlendirmesine ilişkin yeni uygulamalara gereksinim olduğunu vurgulamaktadır. Diğer yandan öğrencilerin birden fazla duyguyu bir arada yaşadıkları ve bu karmaşıklıkta onlarda endişe, mutsuzluk, umutsuzluk ve stres başta olmak üzere olumsuz pek çok duyguya yol açtığı dikkat çekmektedir. Pandemi; tüm dünyayı etkileyen bir yaşamsal olay ve kriz durumudur. Bu yönüyle değerlendirildiğinde bu tepkiler olağanüstü durumlara verilen olağan tepkiler olarak nitelendirilebilir. Bilindiği gibi insanlar sağlıklarını tehdit eden ve yaşam şekillerini, günlük yaşam akışlarını ani bir şekilde değiştiren bu pandemi sürecine; sahip oldukları kişisel özellikleri, kültürleri, inançları, sosyal destek mekanizmaları çerçevesinde farklı değişkenlere göre farklı düzeylerde tepkiler vermektedir. Her bireyin böylesi bir kriz durumuna farklı tepki vermesini normaldir. Bu noktada öğrencilerin bir kısmının pandemi sürecinin olumlu yanlarını belirttiği ve kendilerine katkı sağlayan yönlerini vurguladığı görülmektedir. Bu sonuçlar uygun baş etme stratejisini geliştirebilen ve yaşadıkları kriz durumlarından güçlenerek çıkabilen bir öğrenci kesimi olduğunu göstermektedir. Bu durumun sosyal hizmet bölümü öğrencisi olmaları, insanı anlama, krize müdahale, profesyonel yardım ilişkisi ve becerisi ile uygulama dersleri gibi baş etme becerilerini güçlendirmeye katkı sunan derslerle ilişkili düşünülmektedir.

Dördüncü boyut ekonomik sorunlar: Pandemi sürecinin öğrencileri zorladığı boyutlardan birinin de ekonomik boyut olduğu görülmektedir. Özellikle maddi imkansızlık sebebiyle hem eğitim hem iş hayatına devam eden öğrencilerin pandemi sürecinde işlerinden ayrılmak zorunda kalmaları ve bu doğrultuda yaşadıkları gelir düşüşü, online eğitim sistemine geçilmesi sonucu yeterli materyal ve maddi imkanlara sahip olamayan öğrencilerin eğitime ulaşmada zorluk yaşaması veya kısmen ulaşamıyor olması, pandemi sürecinde çalışmaya devam eden ya da başlamak zorunda kalan öğrencilerin yine derslere katılım sağlayamamaları bu noktada yaşanan genel sorunları oluşturmaktadır. Çalışma yaşamına ilişkin ortaya çıkan değişimler öğrencilerin bu süreçten sadece sosyal anlamda değil ekonomik olarak da etkilendikleri; kimi öğrencilerin bu süreçte maddi imkansızlıklar sebebiyle çalışmak zorunda kalmalarına karşın bir kısmının ise çalıştıkları işlerden ayrıldıklarını ifade etmesi pandemi sürecinin öğrenciler üzerinde yarattığı ekonomik boyutlu sorunlara işaret etmektedir. Nitekim literatürde ekonomik eşitsizliklerin pandemi sürecinde eğitime yansımalarını açıklayan çalışmalar mevcuttur (Karadağ & Yücel 2020; Kürtüncü & Kurt 2020). Ayrıca Covid-19'un öğrenme kesintileri, eğitim ve araştırma kurumlarına erişimi azaltması, iş kayıpları ve artan öğrenci borçlarının eğitim üzerinde olumsuz etkileri belirtilmektedir (Onyema et al., 2020). Ayrıca

öğrencilerin internetlerinin veya bilgisayar/tablet vb. olmaması nedeniyle online eğitimi sürdürmedikleri görülmektedir (Karadağ & Yücel, 2020). Bununla birlikte ağ, erişim ve kullanım sorunları ile zayıf dijital becerilerin online eğitimin önündeki engeller olarak sıralanmaktadır (Onyema et al., 2020). Bir başka çalışmada (Qazi et al., 2020) ise ekonomik sorunlarının bir sonucu olarak ortaya çıkan online eğitime erişim olanağı ve kullanımı öğrencilerin ders memnuniyeti ilişkisi bulunmuştur.

Beşinci boyut eğitim süreci: Eğitim; pandemi sürecinde özellikle öğrencilerin örgün eğitimden ani bir kopuş yaşayarak uzaktan eğitim sürecine geçmeleri ile ortaya çıkan birincil sorun alanlarından. Uzaktan eğitim alt yapısındaki sorunlar ve eğitimin yüz yüze olmaması bu sorunun kaynağı olabilir (Kürtüncü & Kurt, 2020). Araştırmaya katılan öğrencilerden de alınan yanıtlara bakıldığında bunu doğrular nitelikte olduğu görülmektedir. Benzer olarak yapılan başka çalışmalarda da öğrencilerin uzaktan eğitimi hem teorik ve hem uygulamalı dersler odağında yüz yüze eğitim kadar etkili bulmadıkları görülmektedir (Altuntaş & Yılmaz, 2020; Keskin & Özer Kaya, 2020). Araştırma sonuçları ile benzer bir sonuç da Saltuk & Güngör (2020)'ün çalışmalarında yer almakta olup bu çalışma sonucuna göre öğrencilerin %37,5'i derslere ilgisinin artmadığını belirtmiştir. Öğrencilerin yarıya yakını online derslerin yararlı olduğunu düşünmemekte ve üçte biri de derslere odaklanırken sorun yaşadığını ifade etmektedir. Bunun pek çok nedeni olduğu söylenebilir. Bunlardan bazıları fiziksel olarak ekranın arkasında ve uzağında olmanın yanında ev koşulları ya da eğitime erişim olanaklarının da bu tarz bir eğitime olanak tanınmasında çeşitli sorunlara neden olduğu söylenebilir.

Online eğitim ortamında öğrencilerin eğitim almasının ve öğrenmelerinin sağlanması için daha fazla etkinlik, ödev veya raporlama süreçleri olması gerekmektedir, özellikle staj veya uygulama öğrencileri için rapor yazma ve mesleki beceriyi yani yetkinliği aktarma süreci uygulama alanına çıkamadıkları için daha yoğun yürütülmektedir. Bu da öğrencilerde artan sorumluluk hissine sebep olabileceği düşünülmektedir. Diğer yandan fiziksel, materyal sorunların yanı sıra ailevi, ekonomik ve sosyal faktörlerin öğrencilerin online derslere katılımlarını olumsuz yönde etkilediği sonucuna varılabilmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir kısmının bölümü kendi istekleri okumalarına rağmen yine büyük bir kısmının online eğitim sürecine geçildikten sonra bölüme ilgilerinin azaldığını ifade etmeleri dikkat çekmektedir. Bu durum online eğitimin örgün eğitime göre daha durağan olması ve interaktif eğitim yöntemlerinin daha kısıtlı uygulanabilmesi ile ilişkili olabilir. Çünkü etkileşimin sınırlanması öğrencilerin derslere odaklanma sürecini de olumsuz yönde etkileyebilir. Mevcut çalışmada öğrencilerin %56,1'i öğretim elemanları ile etkileşim kurabildiğini belirtse de bu oranın yetersiz olduğu düşünülmektedir. Etkileşim konusundaki bu bulguya benzer olarak öğrenci-öğretim eleman iletişimin sınırlandırıldığı belirten çalışmalar bulunmaktadır (Keskin ve Özer Kaya, 2020). Ayrıca mesleki çalışmaların pandemi süreciyle azalmış olması,

uygulamaların yüz yüze yapılamaması veya kurum ziyaretlerinin gerçekleştirilememesi bu sonuç üzerinde etkili olabilir. Çünkü bu durum öğrencilerin teorik bilginin uygulama alanını doğrudan gözleme ve aktif olarak katılma sürecini kısıtlamaktadır. Diğer yandan öğrencilerin online eğitime hazırbulunmuşlukları da değerlendirilmesi gereken bir konudur. Çünkü yapılan bir çalışmada öğrencilerin online eğitime hazırbulunmuşluklarının e-öğrenmeye ilişkin motivasyonlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Baygeldi ve ark., 2020).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Pandemi sürecinde öğrencilerin sadece eğitim yaşamlarının değil, psikososyal yaşamlarının, aile yaşamlarının ve aile içi ilişki yapılarının, ekonomik yaşamlarının etkilendiği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle öğrencilerin karşılaştıkları sorunlara yönelik olarak bazı desteklere gereksinim duydukları söylenebilir. Online eğitime katılım sürecinde bazı öğrencilerin ekonomik koşulları nedeniyle zorluk yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca teknolojik altyapı ve materyale sahip olma konusunda öğrenciler eşit koşullara sahip değildir. Bu durum eğitimdeki fırsat eşitliğini zedeleyebilir. Bunun yanı sıra bazı öğrenciler aile ortamı ve evin fiziksel koşullarının uygun olmaması nedeniyle derslere katılımda sorun yaşadıklarını belirtmektedirler. Bu sorunların çözümü için kapsayıcı ve online eğitime katılım sürecindeki adaleti sağlayıcı eğitim politikalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca öğrencilerin online eğitime hazırbulunmuşluklarını artırmak için online eğitime özgü teknoloji kullanma becerileri konusunda da desteklenmeleri önemli görülmektedir. Bu konuda üniversiteler öğrencilerin bu becerilerini artırıcı uygulamalı dersleri müfredata ekleyebilir, öğrencilere yönelik konferanslar düzenleyebilir. Diğer yandan eğitim kurumlarının da online eğitime katılımı artırıcı ve ders verimliliğini geliştirici alternatifler üretmeleri önemlidir. Özellikle bu süreçte eğitim kurumlarının işlevlerinin yeniden gözden geçirilmesi, özellikle hassas/kırılgan ve dezavantajlı öğrenenleri grupları da kapsayıcı kamusal, eşit ve ücretsiz eğitim sürecinin yapılandırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Yıldız & Akar Vural, 2020). Bunlara ek olarak öğretim elemanlarının teknolojik yeterlilikleri de online ders verme konusunda önemlidir (Karahan ve ark., 2020). Çünkü teknolojiyi bu süreçte etkin kullanabilmek için bu yeterlilik ön plana çıkmaktadır. Bu süreçte öğretim elemanlarının online eğitime uyum sağlayabilmeleri, online ders anlatma, öğretme ve ölçme-değerlendirme tekniklerini geliştirebilmeleri için hizmet içi eğitimlerle desteklenmeleri düşünülebilir. Nitekim yapılan bir çalışmada (Atasoy ve ark., 2020) öğrencilerin e-ders memnuniyeti ile eğitimi yenilikçiliği arasında güçlü bir korelasyon bulunmuştur. Böyle bir yenilik online eğitimi daha interaktif hale getirebilir, derslere ilgiyi artırabilir ve öğrenci-öğretim elemanı arasındaki etkileşimi artırabilir.

Diğer yandan pandemi sürecinin bir sonucu olarak ortaya çıkan sosyal ilişkilerin sınırlanması ve sosyal yaşamdaki değişim öğrenciler tarafından yaşamdaki en önemli değişim ve sorun olarak nitelendirilmektedir. Bu sonuç araştırmaya katılan

öğrencilerin yaş grubunun gelişimsel özellikleri ile birlikte değerlendirildiğinde şaşırtıcı olmamaktadır. Çünkü bu dönemde gençler kurdukları sosyal ilişkilerle kendilerini var etmekte ve kimliklerini geliştirmektedirler. Ayrıca eğitimde önemli bir unsur olan akran öğrenmesinin de sürdürülmesi için bu etkileşimin devam etmesi önemli görülmektedir. Bu nedenle öğrencilerin dersler dışında bir araya gelebilecekleri platformlara gereksinim duyulmaktadır. Bunun yanı sıra öğrencilerin bu süreçte karşılaştıkları psikososyal ve duygusal sorunlarının çözümünde kendi baş etme stratejilerini geliştirebilmeleri için desteklenmeleri ve güçlendirilmeleri önem arz etmektedir. Bu kapsamda üniversite öğrencilerine özgü online psikososyal destek hizmetlerinin yapılandırılması düşünülebilir. Böylece öğrencilerin yeni normale uyum süreçleri de hızlanabilir. Ayrıca daha profesyonel destek ve tedavi gereksinimi duyan öğrencilerin tarama çalışmaları ile belirlenmesi ve bu öğrencilere yönelik müdahale, havale ve takip hizmetlerinin yapılandırılması gerekmektedir. Bir kriz yaşantısı olarak pandemi süreci ele alındığında; krizlerin her insanın yaşamında bir kere de olsa karşılaşılabilen bir durum olduğu ve krizlerin insanları güçlendirme potansiyeline sahip olduğu unutulmamalıdır. Buradan hareketle krizin bir fırsata çevrilerek öğrencileri güçlendiren bir kazanıma dönüştürülmesi için bu çalışmalar fayda sağlayabilir. Bunun yanı sıra kriz yönetiminin etkili biçimde uygulanması ile pandeminin eğitime olası zararlarının azaltılabileceği düşünülmektedir (E. Sarı & B. Sarı, 2020).

Öte yandan pandemi süreciyle ortaya çıkan yükseköğretimdeki değişimin eğitimde dijitalleşme sürecini de beraberinde getirdiği düşünülmektedir. Nitekim ilerleyen süreçte dijital öğrenmenin, yüz yüze öğrenmeye destek olma işlevinin yerine, eğitimin asli zemini haline dönüşeceği ifade edilmektedir (Telli Yamamoto & Altun, 2020). Ancak mevcut araştırma ile ortaya çıkan sonuçlar bu sürece adaptasyonun zaman alacağını göstermektedir. Bu kapsamda sürecin değerlendirilmesine ve ihtiyaçların analiz edilmesine gereksinim duyulmaktadır. Bu noktada Covid-19 pandemisi ile ortaya çıkan eğitim sürecine özgü sorunların yeni fırsatlar oluşturabileceği de düşünülerek alternatif eğitim yapıları ve eğitimde teknolojinin etkin kullanımı süreçlerinin değerlendirilmesi önemli görülmektedir (T. Sarı & Nayır, 2020).

Son olarak, belirtmek gerekir ki bu araştırma ile elde edilen sonuçlar online eğitimde ilk süreçte yaşananları sosyal hizmet öğrencileri örneklemini üzerinden ortaya koymaktadır. Bu noktada bu araştırma ile ortaya çıkan sorun alanlarının her biri ayrı bir araştırma konusu olarak ele alınabilir ve nitel yöntem ile sorunlara etki eden faktörler derinlemesine incelenebilir. Diğer yandan farklı bölümlerdeki öğrencilere yönelik benzer araştırmalar yapılabilir. Ayrıca spesifik olarak teorik derslere ya da uygulamalı derslere odaklanan araştırmalardan elde edilecek veriler ile online eğitimin niteliğinin geliştirilmesi mümkün olabilir.

Etik Kurul İzin Bilgisi:

Bu araştırma, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Araştırmalar Etik Kurulu'nun 29/05/2020 tarihli 2020/323 sayılı kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

Çıkar Çatışması:

Bu çalışmada yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkısı:

Çalışma konsepti/Tasarımı: Gülsüm Çamur, Ercümen ERSANLI

Veri toplama: Fatma Canım

Veri analizi ve yorumlama: Bilge Abukan, Gülsüm Çamur

Yazı taslağı: Gülsüm Çamur, Ercümen ERSANLI, Bilge Abukan, Fatma Canım

Makalenin son halinin onaylanması: Gülsüm Çamur

KAYNAKÇA

- Allen, I. E., Seaman, J. (2011). Going the Distance Online Education in the United States. United States: Babson Survey Research Group and Quahog Research Group.
- Altuntaş Y. N. (2020). Yükseköğretim kurumlarında Covid-19 pandemisi sürecinde uygulanan uzaktan eğitim durumu hakkında öğrencilerin tutumlarının araştırılması: Fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümü örneği. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 3(1), 15-20.
- Arat, T. & Bakan, Ö. (2011). Uzaktan eğitim ve uygulamaları. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 13(1-2), 363-374.
- Ankan, R. (2018). Anket yöntemi üzerinde bir değerlendirme. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 97-159.
- Atasoy, R., Özden, C. & Kara, D. N. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde yapılan E-ders uygulamalarının etkililiğinin öğrencilerin perspektifinden değerlendirilmesi. Turkish Studies, 15(6), 95-122.
- Baygeldi, M., Öztürk G. & Dikkartin Övez, F. T. (2021). Pandemi sürecinde eğitim fakültesi öğrencilerinin çevrimiçi öğrenme hazır bulunuşluk ve e-öğrenme ortamlarına yönelik motivasyon düzeyleri. Journal of Turkish Studies, 16(1), 285-311.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye'de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 3(2), 85-124.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi, 6(2), 11-53.
- Daniel, S. J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. Prospects, 49(1), 91-96.
- Eygü, H. & Karaman, S. (2013). Uzaktan eğitim öğrencilerinin memnuniyet ağları üzerine bir araştırma. Sosyal Bilimler, 3(1), 36-59.
- Fidalgo, P., Thormann, J., Kulyk, O. & Lencastre J. (2020). Students' perceptions on distance education: a multinational study. International Journal of Educational Technology in Higher Education, 17(18), 2-18.
- Guragai, M. (2020). Nepalese medical students in the COVID-19 pandemic: Ways forward. Journal of the Nepal Medical Association, 58(225), 352-354.
- Karadağ, E. & Yücel, C. (2020). Yeni tip koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. Yükseköğretim Dergisi, 10(2), 181-192.
- Karahan, E., Bozan, M. A. & Akçay, A. O. (2020). Sınıf öğretmenliği lisans öğrencilerinin pandemi sürecindeki çevrim içi öğrenme deneyimlerinin incelenmesi. Electronic Turkish Studies, 15(4), 201-214.
- Karasar, N. (1999). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayınevi.

- Kaysi, F. (2020). Covid-19 salgını sürecinde Türkiye'de gerçekleştirilen uzaktan eğitimin değerlendirilmesi. 5th International Scientific Research Congress. ibadcongresses.org.
- Keskin, M. & Özer Kaya, D. (2020). COVID-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 5(2), 59-67.
- Kürtüncü, M. & Kurt, A. (2020). COVID-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 7(5), 66-77.
- Onyema, E. M., Eucheria, N. C., Obafemi, F. A., Sen, S., Atonye, F. G., Sharma, A. & Alsayed, A. O. (2020). Impact of Coronavirus pandemic on education. Journal of Education and Practice, 11(13), 108-121.
- Qazi, A., Naseer, K., Qazi, J., AlSalman H., Naseem U., Yang S., et.al. (2020). Conventional to online education during Covid-19 pandemic: Do develop and underdeveloped nations cope alike. Children and Youth Services Review, 119 <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105582>
- Saltürk, A. & C. Güngör. (2020). Üniversite öğrencilerinin gözünden covid-19 pandemi döneminde uzaktan eğitime geçiş deneyimi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(36), 1-36.
- Sarı, E. & Sarı B. (2020). Kriz zamanlarında eğitim yönetimi: Covid-19 örneği. Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi, 3(2), 49-63.
- Sarı, T. & Nayır, F. (2020). Pandemi dönemi eğitim: Sorunlar ve fırsatlar. Turkish Studies, 15(4), 959-975.
- Telli Yamamoto, G. & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin ölenemeyen yükselişi. Üniversite Araştırmaları Dergisi, 3(1), 25-34.
- Varışlı, B. (2021). Pandemi sürecinde eğitimin dönüşümü: Çevrimiçi eğitimin sosyolojik yansımaları. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 9(26), 237-249.
- Volery, T. & Lord, D. (2000). Critical success factors in online education. The International Journal of Educational Management, 14(5), 216-223.
- WHO. (2021, 2 Mayıs). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on Covid-19 - 11 March 2020. <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19--11-march-2020#:~:text=WHO%20has%20been%20assessing%20this,be%20characterized%20as%20a%20pandemic>.
- Yıldız, A. & Akar Vural, R. (2020). Covid-19 pandemisi ve derinleşen eğitim eşitsizlikleri. Türk Tabipleri Birliği Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu, 556-565. https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part64.pdf